

The prediction of Bullying on the basis of Positive Youth Development and Life Satisfaction in Adolescents

Mahmoud Najafi^{1*}, Jalal Babae², Alimohammad Rezaei³

1. Assistant Professor, School of Psychology and Education, Department of Clinical Psychology, Semnan University, Semnan, Iran
2. M.A. in General Psychology, School of Psychology and Education, Department of Clinical Psychology, Semnan University, Semnan, Iran
3. Assistant Professor, School of Psychology and Education, Department of Educational Psychology, Semnan University, Semnan, Iran

Abstract

The aim of this study was to predict bullying on the basis of positive youth development and life satisfaction in adolescents. For this purpose, a sample comprising of 385 students (198 girls, 187 boys) were selected through multistage cluster sampling. They completed Geldhof et al positive youth development questionnaire, Diener et al life satisfaction scale and Illinois bullying scale. Data were analyzed using Pearson correlation and multiple linear regression analysis. Result indicated that relationship between the components of positive youth development and bullying was negatively significant. In addition, relationship between components of positive youth development and life satisfaction was positively significant. Also relationship between bullying and life satisfaction was negatively significant. Linear regression analysis revealed that the components of positive youth development and life satisfaction are able to predict bullying. Result revealed that assets and resources of positive youth development and life satisfaction are essential in effectuating aggression and bullying.

Key words: positive youth development, life satisfaction, bullying, adolescent

---

*.m_najafi@semnan.ac.ir

پیش‌بینی قلدری بر اساس مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی در نوجوانان

محمود نجفی^{۱*}، جلال بابایی^۲، علی محمد رضایی^۳

۱. استادیار گروه روانشناسی بالینی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

m_najafi@semnan.ac.ir

۲. کارشناس ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

jalalbabae60@gmail.com

۳. استادیار گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

rezaei_am@semnan.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر به منظور پیش‌بینی قلدری بر اساس مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی در نوجوانان انجام شد. روش پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی و جامعه مورد مطالعه کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان قم بود. از این جامعه، نمونه‌ای به حجم ۳۸۵ نفر (۱۹۸ نفر دختر و ۱۸۷ نفر پسر) به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه تحول مثبت نوجوانی گلدوف و همکاران، پرسشنامه قلدری ایلی نویز و مقیاس رضایت از زندگی داینر و همکاران استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام‌به‌گام) استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل آماری نشان دادند بین مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی (شایستگی، اطمینان، منش، مراقبت و ارتباط) و قلدری رابطه منفی و معنادار، بین مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی (شایستگی، اطمینان، منش، مراقبت و ارتباط) و رضایت از زندگی رابطه مثبت و معنادار و بین مؤلفه‌های قلدری (قلدری، قربانی و نزاع) و رضایت از زندگی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نیز نشان دادند مؤلفه‌های ارتباط، مراقبت، رضایت از زندگی و اطمینان به ترتیب بیشترین سهم را در پیش‌بینی قلدری دانش‌آموزان دارند و در مجموع، ۳۱ درصد از واریانس قلدری با متغیرهای پیش‌بین تبیین شد. نتایج حاصل از این یافته‌ها به ضرورت توجه به منابع تحول مثبت نوجوانی در تقویت رضایت از زندگی و کاهش پرخاشگری و قلدری دانش‌آموزان تأکید کرد.

واژه‌های کلیدی: تحول مثبت نوجوانی، رضایت از زندگی، قلدری، نوجوان

مقدمه

مطالعات روانشناسی تا دهه‌های متمادی بیشتر به مطالعه احساسات منفی و جنبه‌های ناسازگارانه رفتاری پرداخته است و مطالعه دوره نوجوانی نیز از این امر مستثنی نبوده است (لرنر و همکاران، ۲۰۰۵). رویکردهای کمبودنگر، نوجوانی را نوعی شکست و یا دوره در معرض خطر می‌دانستند (بنسون، اسکیز، هامیلتون و سمسا، ۲۰۰۶). از سال ۱۹۹۰ به بعد تحول اجتماعی، شناختی و اخلاقی در دوره نوجوانی بیشتر شایان توجه قرار گرفت. در طی این سال‌ها نظریه‌های تحول، چهارچوب نظری خوش‌بینانه برای مطالعه تحول نوجوان فراهم کردند و نشان دادند نوجوانی نباید به صورت جداگانه مطالعه شود؛ بلکه باید به صورت ارتباط دوسویه بین فرد و بافت محیطی در نظر گرفته شوند (لرنر، فلپس، فرمان و باور، ۲۰۰۹). یکی از رویکردهایی که به این موضوع توجه کرده «تحول مثبت نوجوانی»^۱ است. این دیدگاه به جای اینکه نوجوانان را دارای کمبود و مشکل پندارد، بر توانایی‌ها و نیروهای درونی آنان تأکید می‌کند تا با تعامل مناسب با محیطی که آنها را احاطه کرده است مهارت‌ها و توانایی‌های خود را توسعه دهند (لرنر و همکاران، ۲۰۰۵). پس از مطرح‌شدن مبحث سرمایه‌های تحولی یعنی بافت و محیط و تأثیر آن بر تحول نوجوانان این سؤال مطرح شد که شاخصه‌های تحول مثبت نوجوانی چیست. در پاسخ به این سؤال، مدل‌های مختلفی در دو دهه اخیر ارائه شدند که مهم‌ترین آنها مدل ۵C است. این مدل، پنج ویژگی شایستگی^۱، اطمینان^۲، ارتباط^۳، منش^۴ و مراقبت^۵ را

اندازه می‌گیرد (لرنر و همکاران، ۲۰۰۵). وقتی نوجوان در طی زمان این ویژگی‌ها را آشکار می‌کند (وقتی نوجوان روبه‌رشد یا در حال موفقیت است) روی خط سیر زندگی به سوی «بزرگسالی ایده‌آل» قرار دارد. از لحاظ نظری، زندگی بزرگسال ایدئال با مشارکت‌های متقابل و یکپارچه با خود (به طور مثال، حفظ سلامت خود) و خانواده، اجتماع و مؤسسات جامعه مدنی مشخص می‌شود (لرنر و استنبرگ، ۲۰۰۹). ایوارسون و همکاران (۲۰۱۵) با بررسی بافتار و محیط و تأثیر آن بر رواندرستی و استرس دریافته‌اند ادراک محیط، به منزله عامل حمایتی می‌تواند استرس کمتر و رواندرستی بیشتر را پیش‌بینی کند که با فرضیات تحول مثبت نوجوانی همخوانی دارد. همچنین حجازی، صالح نجفی و لواسانی (۱۳۹۴) با بررسی رابطه ادراک از محیط کلاس و خوش‌بینی با تحول مثبت دانش‌آموزان دریافته‌اند هر یک از متغیرهای بافتاری (محیط کلاس) و فردی (خوش‌بینی) با تحول مثبت دانش‌آموزان رابطه معناداری دارد و عوامل بافتاری و فردی توان پیش‌بینی تحول مثبت نوجوان را دارد. نتایج پژوهش کیانی (۱۳۹۴) نیز به خوبی نشان داد برنامه تحول مثبت نوجوانی بر خودتنظیمی ارادی، هویت‌یابی و شایستگی اجتماعی نوجوانان تأثیر گذار بوده است و با توجه به زیست‌بوم ایران می‌تواند در ارتقای ویژگی‌های مثبت نوجوانان مؤثر باشد. با مرور ادبیات پژوهش می‌توان دریافت بین تحول مثبت نوجوانی و سازه‌های رفتار پرخطر رابطه منفی وجود دارد. ما، فلپس، لرنر و لرنر (۲۰۰۹) با بررسی نتایج داده‌های ۲۵۰ دانش‌آموز پایه ۶ و ۷ دریافته‌اند قلدری به‌طور منفی با شایستگی تحصیلی که از شاخصه‌های تحول مثبت نوجوانی است، رابطه دارد. دومینو (۲۰۱۲) نیز نشان داد توجه به توانایی‌های جوانان و

1. competence

2. confidence

3. connection

4. character

5. caring

ویژگی‌های فردی، روابط بین فردی با بزرگسالان و همسالان، شرایط مدرسه و یا هنجارهای جامعه نشئت می‌گیرد (گلادن، ویوالو - کانتور، همبرگر و لامکین، ۲۰۱۴). در واقع، قلدری نقص کارکردی در فرایند اجتماعی است (توملو و ساکو، ۲۰۱۳) و کودکان درگیر در قلدری دارای نقص در کفایت اجتماعی‌اند (دانون، ۲۰۱۰). سرا - نگرا و همکاران (۲۰۱۵) در بررسی رابطه بین قلدری کلامی در مدارس و رضایت از زندگی در میان نوجوانان برزیلی دریافتند پسران بیش از دختران تمایل به قلدری کلامی در مدرسه دارند و رضایت از زندگی آنها به نسبت پایین‌تر است. همان‌طور که قبلاً گفته شد شایستگی و اطمینان از مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی است؛ شایستگی به نمای مثبت از اعمال فرد در حوزه‌های خاص شامل حوزه‌های اجتماعی، تحصیلی، شناختی، بهداشتی (سلامت) و حرفه‌ای اشاره دارد و اطمینان، احساس درونی از خودکارآمدی و خودارزشمندی مثبت فرد است (لرنر و استنبرگ، ۲۰۰۹). از، توتان و آتريک (۲۰۱۱) بین تمام ابعاد خودکارآمدی یعنی مؤلفه اطمینان در تحول مثبت نوجوانی، پیشرفت تحصیلی و رفتار قلدری همبستگی منفی پیدا کردند. استروم، تئورسن، وانتزل - لارسن و دیب (۲۰۱۳) نیز نشان دادند قلدری در مدارس باعث کاهش انگیزه کافی برای پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان است و در نتیجه، باعث کاهش شایستگی تحصیلی فرد می‌شود که با فرضیات تحول مثبت نوجوانی سازگار است. هایت، چیس - لندسدال، مک داد و آدام (۲۰۱۲) با بررسی نتایج مطالعه طولی بر ۱۰۴۷ نوجوان دریافتند تحول مثبت و بهزیستی نوجوانان، سلامت عمومی ادراک‌شده و رفتارهای سالم و بی‌خطر را پیش‌بینی می‌کند. ارتقا در سرمایه‌های درونی مانند

بهبود مهارت‌های اجتماعی و شایستگی اجتماعی ایشان باعث کاهش رفتار قلدری در سطح نوجوانان می‌شود و پیش‌بینی‌کننده مشکلات رفتاری دانش‌آموزان است. همچنین یافته پژوهشی سان و شک (۲۰۱۰) با مطالعه روی ۷۹۷۵ دانش‌آموز در هنگ‌کنگ به خوبی نشان می‌دهد که رضایت از زندگی با تحول مثبت نوجوانی رابطه مثبت و هر دو سازه با مصرف مواد، بزهکاری و مشکلات رفتاری در دانش‌آموزان رابطه منفی دارد. بررسی مجدد پژوهش سان و شک (۲۰۱۲، ۲۰۱۳) بیان‌کننده یافته‌های فوق است. سان (۲۰۱۵) نیز با بررسی ۱۶۵۲ دانش‌آموز دریافت که تحول مثبت نوجوانی، نقش پیش‌بین در بروز مشکلات رفتاری به‌خصوص دختران دارد و در این میان، رضایت از مدرسه نقش میانجی را بازی می‌کند. نتایج حاصل از پژوهش مک دونالد، دیتریک، کاسام-آدامز و ریکموند (۲۰۱۱) نشان می‌دهند عملکرد خانوادگی مثبت و تحول مثبت نوجوانی زیاد با خشونت اجتماعی پایین برای دختران رابطه دارد. همان‌طور که گفته شد رفتارهای پرخطر از سازه‌های مرتبط با تحول مثبت نوجوانی‌اند که به‌طور معکوس با آن رابطه دارند و قلدری^۱ از جمله مهم‌ترین آنها است. به‌طور کلی می‌توان گفت پدیده قلدری زمانی رخ می‌دهد که شخص به‌صورت مکرر و آگاهانه حرف یا عملی را علیه فرد دیگری انجام دهد که باعث شود او اوقات سختی را بگذراند. در این تعریف به سه عنصر اصلی اشاره شده است: عملی منفی، پرخاشگرانه و فاقد مقبولیت (الویس، ۱۹۹۴). قلدری در بسیاری از محیط‌ها مانند مدارس، برنامه‌های خارج از مدرسه و یا در محل‌های سکونت افراد رخ می‌دهد و از تعامل عوامل پیچیده مربوط به

^۱. bullying

ارزش‌ها، مهارت‌ها و ادراک خویشتن و سرمایه‌های بیرونی مانند تجربه ساختار مقاوم و ارتباط‌های درون خانواده، مدرسه و اجتماع موجب کاهش رفتارهای پرخطر مانند خشونت می‌شود و به بیشتر شدن طیف وسیعی از موارد مرتبط با سلامت در نوجوانان منجر می‌شود (اسپی و همکاران، ۲۰۱۰). همچنین یافته‌های پژوهش انوچ (۲۰۰۹) نشان می‌دهند شرکت در برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی در پیشگیری از رفتارهای پرخطر و خشونت اجتماعی مؤثر است. از دیگر مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی ارتباط و مراقبت است؛ در تعریف ارتباط آمده است: برقراری رابطه مثبت با مردم و مؤسسات که در تبادلات بین فرد با دوست، خانواده، مدرسه و اجتماع منعکس می‌شود؛ به گونه‌ای که هر دو طرف در رابطه مشارکت دارند. همچنین مراقبت، احساس همدردی و همدلی با دیگران است (لرنر و استنبرگ، ۲۰۰۹). نتایج پژوهش پارذینی، باری، بارث، لاجمن و ولز (۲۰۰۶) در بررسی ادراک فرد از پذیرش اجتماعی و جایگاه اجتماعی در گروه همسالان و بروز رفتارهای پرخاشگری انجام شد و نشان دادند جایگاه اجتماعی پایین از دید همسالان با میزان زیادی از رفتارهای ضد اجتماعی، پرخاشگری، مشکلات تحصیلی، بیش‌فعالی و نقص توجه و نشانگان افسردگی همراه بود. همچنین ادراک مثبت دانش‌آموز از محیط مدرسه باعث کاهش ابراز رفتارهای برون‌گرایانه مانند پرخاشگری و قلدری می‌شود (گلدوبر، واس دراپ و برداوش، ۲۰۱۳). ایوانز، اسمو کوفسکی و کاتر (۲۰۱۴) نیز دریافتند قربانی قلدری شدن با سلامت ذهنی پایین و ارتباطات اجتماعی و تجارب منفی در مدرسه ارتباط دارد. هوی، تسانگ و لا (۲۰۱۱) اجرای برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی و تقویت ارزش‌های همدلی و بخشش را در کاهش آثار قلدری

در کلیه سطوح تحصیلی مدارس هنگ‌کنگ مفید ارزیابی کرده‌اند. والویس، پاکستون، زولینگ و هابنر (۲۰۰۶) نیز به رابطه منفی معناداری میان درگیری فیزیکی، پرخاشگری و رضایت از زندگی اشاره کرده‌اند. همچنین پژوهش‌ها حاکی از رابطه مثبت تحول مثبت نوجوانی و سازه‌های روانشناسی مثبت از جمله رضایت از زندگی (سان و شک، ۲۰۱۰ و سان، ۲۰۱۵) تاب‌آوری (ساندرس، مان فورد، آنوار، لینبوگ و اونگار، ۲۰۱۵)، شایستگی اجتماعی و عملکرد خانوادگی مثبت (دومینو، ۲۰۱۲ و مک دونالد و همکاران، ۲۰۱۱) و خودتنظیمی (گستدیر، باورز، ون آی، ناپالیتائو و لرنر، ۲۰۱۰ و اسکمید، فلیس و لرنر، ۲۰۱۱) است. بر اساس نظر پژوهشگرانی نظیر سان و شک (۲۰۱۰، ۲۰۱۲، ۲۰۱۳)، سرا - نگرا و همکاران (۲۰۱۵) و سان (۲۰۱۵) رضایت از زندگی^۱ یکی دیگر از مهم‌ترین سازه‌های مرتبط با تحول مثبت نوجوانی است. رضایت از زندگی، ارزیابی شناختی افراد از کیفیت کلی زندگی و یا کیفیت حوزه خاصی از زندگی‌شان مانند مدرسه، دوستان و مدرسه تعریف می‌شود (گیلمن و هابنر، ۲۰۰۳). در واقع، رضایت از زندگی، ارزیابی فرد را از جنبه‌های مختلف زندگی نشان می‌دهد و شخصی که از زندگی خود رضایت بیشتری دارد، احساس می‌کند در حیطه‌های مختلف زندگی مانند حرفه، تحصیل و روابط بین فردی به‌خوبی پیش می‌رود (داینر، ۲۰۰۶). موفقیت در ابعاد مختلف زندگی موجب رضایت‌مندی و تفسیر مثبت از دیگران می‌شود و رفتارهای هماهنگ با جامعه، امنیت و سلامت جسمانی و رفتارهای هدفمند را افزایش می‌دهد (فریش، ۲۰۰۶ / ۱۳۸۹، ترجمهٔ خمسه). علاوه بر این،

^۱ life satisfaction

مواجه می‌شوند؛ البته برای این نوجوانان تجربه کاهش رضایت از زندگی در طول این دوره حساس زندگی طبیعی است (سالدو و هابنر، ۲۰۰۴). به علاوه ناپختگی و راهبردهای مقابله تحول‌نا یافته و مهارت‌های حل مسئله ناکافی می‌تواند به انتخاب روش‌های آسیب‌رسان و نامناسب در برخورد با مشکلات بینجامد؛ برای مثال، برخی نوجوانان ممکن است در برخورد با این کاهش رضایت از زندگی به رفتارهای پرخطر زیادی متوسل شوند که فکر می‌کنند زندگیشان را بهبود می‌بخشد (زولیک، والویس، هابنر، التمن و درین، ۲۰۰۱). برخی از این رفتارهای پرخطر با کاهش رضایت از زندگی همراه می‌شود شامل پرخاشگری فیزیکی، خشونت، افکار خودکشی، رفتارهای پرخطر جنسی و مصرف مواد (مک دونالد و همکاران، ۲۰۰۵). مور، هابنر و هیلز (۲۰۱۲) نیز نشان دادند تجربه قلدری مجازی و قربانی شدن در این راه با کاهش رضایت از زندگی در حوزه‌های مختلف زندگی رابطه منفی دارد. از منظر تحول مثبت نوجوانی زمانی که نوجوانان روابط سودمند متقابلی با مردم و دنیای اجتماعی خویش برقرار کنند، بهتر پیشرفت می‌کنند و شکوفا می‌شوند (هینز، ۲۰۱۳). تحول مثبت نوجوانی به نوجوانان در کاهش مسائل و مشکلات رفتاری این دوران کمک می‌کند که قلدری از مهم‌ترین آنها است و این امر با تسهیل رفتارهای سازگارانه و کمک به آنان برای اطمینان از انتقال مثبت و سالم به دوره بزرگسالی است. با توجه به ادبیات ذکر شده در زمینه تحول مثبت نوجوانی و با توجه به اهمیت این سازه، به‌ویژه در کاهش رفتارهای پرخطر و بهتر شدن سلامت جسمی و روانی در نوجوانان و تأثیر مثبت بر سازه‌های روانشناسی مثبت و نظر به اینکه در زمینه تحول مثبت

امید، عشق‌ورزی، قدردانی و رغبت به انجام فعالیت‌های مفید با میزان زیادی از رضایت از زندگی رابطه مستقیم دارد (پیکو و هموای، ۲۰۱۰). محمد، محمد و علی (۲۰۱۴) با مطالعه رابطه تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی روی نوجوانان مالزیایی، به رابطه مثبت معناداری میان این دو سازه دست یافتند. هینز (۲۰۱۳) از مطالعه بر ۸۲ نوجوان بی‌سرپرست ساکن در آسایشگاه دریافت تحول مثبت نوجوانی با رضایت از زندگی و ارتباط مناسب با مراقب رابطه مثبت و با استرس رابطه منفی دارد. عامل درونی دیگر مرتبط با رضایت از زندگی، خودکارآمدی است. همان‌طور که قبلاً اشاره شد اطمینان، یکی از پنج ویژگی تحول مثبت نوجوانی است که تعریف آن احساس درونی از خودکارآمدی و خودارزشمندی مثبت فرد است. جوانانی که باور دارند توانایی‌های لازم برای دست‌یابی به اهداف و آرزوها و غلبه بر مشکلات و چالش‌ها را دارند، سطوح بیشتری از رضایت از زندگی را گزارش کرده‌اند (فوجل، هابنر و لافلین، ۲۰۰۲). همچنین میان خودکارآمدی، برنامه‌ریزی و جهت‌دهی آینده و رضایت از زندگی رابطه مثبت معناداری به دست آمده است (عزیزی، اتکینسون، بوگمن و گیامارکو، ۲۰۱۵). پژوهش‌های گوناگون نشان می‌دهند نتایج ناخوشایند برای جوانانی اتفاق می‌افتد که سطوح پایینی از رضایت از زندگی را تجربه می‌کنند (مک دونالد، پیکورو، والیوس و زولیک، ۲۰۰۵). بر اساس نظر اش و هابنر (۲۰۰۱) رضایت از زندگی در نوجوانان و جوانان به‌طور چشمگیری از قدرت کنترل آنها بر زندگیشان و آنچه بر آنها اتفاق می‌افتد، تأثیر می‌پذیرد. تعداد زیادی از نوجوانان در برخورد با تغییرات و تقاضاهای دوران تحول نوجوانی با مشکل

پایایی پذیرفتنی برخوردار است. نمونه ۱۷ سؤالی، ساختار عاملی نسخه ۸۰ سؤالی را تکرار می‌کند. فرم ۱۷ سؤالی، روایی همگرای معناداری با مشارکت در جامعه (۰/۲۱ تا ۰/۵۶) و روایی واگرا با افسردگی (۰/۴۰ تا ۰/۶۸-) و رفتارهای پرخطر (۰/۴۶- تا ۰/۶۶) نشان می‌دهد (گلدوف و همکاران، ۲۰۱۴). میلوت (۲۰۱۴)، پایایی این ابزار را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۷۴ گزارش کرد. فرم ۱۷ سؤالی، مقیاسی است که از نوجوانان می‌خواهد تا نخست بین دو عبارتی که بیشتر آنها را منعکس می‌کند، یکی را انتخاب و سپس آن عبارت را بین دو جمله «واقعاً درباره من درست است» یا «تقریباً درباره من درست است» رتبه‌بندی کنند. هریک از شاخصه‌های شایستگی، اطمینان و مراقبت با سه گویه و منش و ارتباط به وسیله چهار گویه اندازه‌گیری می‌شوند. گویه‌های هر خرده‌مقیاس به شرح ذیل اند: خرده‌مقیاس شایستگی، سؤالات ۱، ۲، ۳، خرده‌مقیاس اطمینان، سؤالات ۴، ۶، ۷، خرده‌مقیاس مراقبت، سؤالات ۱۱، ۱۲، ۱۳، خرده‌مقیاس منش، سؤالات ۵، ۸، ۹، ۱۰ و خرده‌مقیاس ارتباط، سؤالات ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷ هستند. با توجه به اینکه این پرسشنامه در ایران منتشر نشده است، برای آماده‌سازی آن، ابتدا پژوهشگر، گویه‌ها را به فارسی برگرداند، سپس متخصص زبان انگلیسی، ترجمه برگردان را انجام داد. مشکلات مربوط به ترجمه گویه‌ها با توجه به طراح اصلی، بررسی و رفع شد. در مطالعه مقدماتی، پرسشنامه ترجمه‌شده در اختیار نمونه ۲۰ نفری (۱۰ دختر و ۱۰ پسر) از دانش‌آموزان قرار گرفت. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها واژگانی که برای دانش‌آموزان فهم‌پذیر نبود، بازنویسی شد و با نزدیک‌ترین واژه جایگزین شد. پایایی این ابزار در پژوهش حاضر با استفاده از

نوجوانی و سازه‌های مرتبط با آن در کشور ما پژوهشی صورت نگرفته است، سؤال اصلی پژوهش حاضر این بود که آیا مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی می‌توانند قلدری را در نوجوانان پیش‌بینی کنند.

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: طرح پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان قم اعم از دختر و پسر بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۵ - ۱۳۹۴ مشغول به تحصیل بودند. از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه آماری ۳۸۲ نفر به دست آمد که به دلیل احتمال ریزش دانش‌آموزان پس از تکمیل پرسشنامه‌ها تعداد ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به این صورت بود که در ابتدا از مناطق شهر قم دو منطقه به صورت تصادفی و از هر منطقه ۲ مدرسه انتخاب شد. از مدارس هر منطقه یکی دخترانه و دیگری پسرانه بود. در هر مدرسه به تعداد لازم (۱۰۰ نفر) از بین دانش‌آموزان اول، دوم و سوم متوسطه به صورت تصادفی، انتخاب و پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند.

ابزار سنجش: در این پژوهش از سه پرسشنامه برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد.

۱- مقیاس تحول مثبت نوجوانی گلدوف و همکاران نسخه ۱۷ سؤالی (PYD, VSF): این مقیاس، تحول مثبت نوجوانی را با ۵ شاخصه شایستگی، اطمینان، ارتباط، منش و مراقبت اندازه‌گیری می‌کند. این پرسشنامه را گلدوف و همکاران (۲۰۱۴) طراحی کردند که از روایی و

¹. positive youth development, very short form

خرده‌مقیاس قربانی سؤالات (۴، ۵، ۶، ۷) و خرده‌مقیاس نزاع سؤالات (۳، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳). برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که برای کل مقیاس ضریب آلفا ۰/۸۳ و برای هر کدام از خرده‌ها مقیاس شامل قلدری ۰/۸۷، نزاع ۰/۸۳ و قربانی ۰/۸۸ گزارش شده است (اسپلیج و هالت، ۲۰۰۱؛ به نقل از اکبری بلوط بنگان و طالع پسند، ۱۳۹۳). اکبری بلوط بنگان و طالع پسند (۱۳۹۳) این مقیاس را در ایران هنجاریابی کردند و ضریب پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۷ و هر کدام از خرده‌مقیاس‌ها شامل قلدری ۰/۷۷، قربانی ۰/۷۱ و نزاع ۰/۷۶ به دست آمد. در پژوهش حاضر، الفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۴، و برای خرده‌مقیاس‌های قلدری ۰/۷۴، قربانی ۰/۷۳ و نزاع ۰/۷۸ به دست آمد.

روش اجرا و تحلیل: روش اجرا به این صورت بود که پس از انتخاب نمونه، افراد نمونه پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند، ۱۵ پرسشنامه به صورت ناقص پر شده بودند، بنابراین از تحلیل کنار گذاشته شدند. علاوه بر آن، پس از تکمیل و جمع‌آوری پرسشنامه‌ها برای حفظ اصول اخلاقی به افراد نمونه اطمینان داده شد اطلاعات آنها محرمانه خواهد ماند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش حاضر از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه خطی به روش گام‌به‌گام با استفاده از نرم‌افزار spss استفاده شد.

یافته‌ها

از کل دانش‌آموزان شرکت‌کننده در این پژوهش (۳۸۵ نفر)، ۱۹۸ نفر دختر (۵۱/۴٪) و ۱۸۷ نفر پسر (۴۸/۶٪) بودند. همچنین فراوانی دانش‌آموزان پایه اول دبیرستان، ۴۵ نفر (۱۱/۷٪)، پایه دوم، ۱۳۱ نفر (۳۴٪) و پایه سوم ۲۰۹ نفر (۵۴/۳٪) و با میانگین سنی ۱۷ سال بودند. یافته‌های مربوط به آمار توصیفی

روش آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۸۲ به دست آمد.

۲- *مقیاس رضایت از زندگی (SWLS)*: داینر، ایمونز، لارسن و گریفین (۱۹۸۵) این پرسشنامه را طراحی کردند که ارزیابی شناختی فرد را از کیفیت کلی زندگی نشان می‌دهد و شامل ۵ سؤال است که روی یک لیکرت ۷ درجه‌ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم قرار دارد. ضرایب هماهنگی درونی مقیاس بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۹ گزارش شدند (داینر و همکاران، ۱۹۸۵). پایایی بازآزمایی این مقیاس از داینر و همکاران (۱۹۸۵) با فاصله زمانی دو ماه ۰/۸۴ به دست آمد و ساختار آن را با استفاده از روش تحلیل اکتشافی، تک‌عاملی گزارش کرده‌اند. شیخی، هومن، احدی و سپاه منصور (۱۳۸۹) این مقیاس را در ایران هنجاریابی کردند که هماهنگی درونی مقیاس ۰/۸۵ و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۵ گزارش شده است. اسماعیلی شاه سیدعلی اکبری (۱۳۸۷) برای تعیین پایایی این آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده کرد که ضریب پایایی ۰/۸۰ را گزارش کرد. همچنین برای تعیین روایی، به‌طور همزمان آن را با مقیاس شادکامی آکسفورد اجرا کرد که ضریب اعتبار همزمان ۰/۶۶ گزارش شد. در پژوهش حاضر الفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد.

۳- *مقیاس قلدری ایلی نویز (IBS)*: این مقیاس ۱۸ سؤال داشت که سه عامل قلدری، نزاع و قربانی را اندازه‌گیری می‌کند (اسپلیج و هالت^۳، ۲۰۰۱؛ به نقل از اکبری بلوط بنگان و طالع پسند، ۱۳۹۳). این پرسشنامه بر یک طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از (هرگز=۰ تا هفت بار یا بیشتر=۴) قرار دارد. گویه‌های هر خرده‌مقیاس به شرح زیرند. خرده‌مقیاس قلدری سؤالات (۱، ۲، ۸، ۹، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷ و ۱۸)،

1. satisfaction with life scale

2. illinois bullying scale

3. Espelage & Holt

(میانگین و انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی) متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده‌اند.

جدول ۱. میانگین، انحراف استاندارد و همبستگی متغیرهای پژوهش (n=۳۸۵)

متغیرها	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱. شایستگی	۱۷/۶۷	۳/۴۰											
۲. اطمینان	۱۹/۵۵	۳/۷۳	۰/۵۹ ^{***}										
۳. منش	۲۳/۷۹	۵/۰۶	۰/۴۰ ^{***}	۰/۴۰ ^{***}									
۴. مراقبت	۲۳/۳۵	۵/۵۹	۰/۲۶ ^{***}	۰/۲۶ ^{***}	۰/۴۸ ^{***}								
۵. ارتباط	۲۸/۱۶	۵/۵۲	۰/۵۰ ^{***}	۰/۶۲ ^{***}	۰/۴۷ ^{***}	۰/۴۲ ^{***}							
۶. تحول مثبت نوجوانی	۹۴/۸۰	۱۵/۵۱	۰/۵۷ ^{***}	۰/۶۵ ^{***}	۰/۷۹ ^{***}	۰/۷۴ ^{***}	۰/۸۳ ^{***}						
۷. رضایت از زندگی	۲۲/۹۲	۷/۱۲	۰/۳۹ ^{***}	۰/۶۵ ^{***}	۰/۴۳ ^{***}	۰/۳۳ ^{***}	۰/۷۱ ^{***}	۰/۶۷ ^{***}					
۸. قلدری کل	۱۲/۲۵	۱۱/۲۵	-۰/۲۲	-۰/۲۷ ^{***}	-۰/۳۶ ^{***}	-۰/۴۱ ^{***}	-۰/۴۷ ^{***}	-۰/۵۲ ^{***}	-۰/۴۶ ^{***}				
۹. قلدری	۶/۲۲	۶/۴۵	-۰/۲۵ ^{***}	-۰/۲۶ ^{***}	-۰/۴۰ ^{***}	-۰/۴۰ ^{***}	-۰/۴۷ ^{***}	-۰/۵۲ ^{***}	-۰/۴۶ ^{***}	۰/۹۴ ^{***}			
۱۰. قربانی	۳/۲۸	۳/۲۶	-۰/۱۳ ^{***}	-۰/۳۳ ^{***}	-۰/۰۵	-۰/۱۴ ^{***}	-۰/۳۵ ^{***}	-۰/۲۶ ^{***}	-۰/۳۰ ^{***}	۰/۵۶ ^{***}	۰/۳۵ ^{***}		
۱۱. نزاع	۲/۷۵	۳/۸۶	-۰/۱۲ ^{***}	-۰/۰۶	-۰/۳۳ ^{***}	-۰/۳۹ ^{***}	-۰/۲۸ ^{***}	-۰/۴۰ ^{***}	-۰/۳۱ ^{***}	۰/۸۶ ^{***}	۰/۷۸ ^{***}	۰/۲۳ ^{***}	

M=میانگین SD=انحراف استاندارد

*p</=۰/۰۱ **p</=۰/۰۵

معنی‌داری مشاهده شد. به منظور تعیین سهم مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی در پیش‌بینی قلدری از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شد.

اطلاعات جدول ۱ نشان می‌دهند مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و قلدری رابطه منفی و معنی‌داری و مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی ارتباط مثبت و معنی‌داری داشته‌اند. همچنین بین مؤلفه‌های قلدری و رضایت از زندگی رابطه منفی و

جدول ۲. خلاصه مدل رگرسیون و آماره‌های تحلیل واریانس برای متغیر قلدری

مدل	متغیرها	منابع	SS	df	MS	F	P	R	مجذور R
۱	ارتباط	رگرسیون	۱۰۷۳۹/۷۲	۱	۱۰۷۳۹/۷۲	۱۰۸/۵۵	۰/۰۰۰۵	۰/۴۷۰	۰/۲۲۱
		خطا	۳۷۸۹۱/۳۲	۳۸۳	۹۸/۹۳				
		کل	۴۸۶۳۱/۰۵	۳۸۴					
۲	ارتباط	رگرسیون	۱۳۳۴۳/۹۸	۲	۶۶۷۱/۹۹	۷۲/۲۲	۰/۰۰۰۵	۰/۵۲۴	۰/۲۷۴
		خطا	۳۵۲۸۷/۰۶	۳۸۲	۹۲/۳۷				
		کل	۴۸۶۳۱/۰۵	۳۸۴					
۳	ارتباط	رگرسیون	۱۴۶۸۸/۷۶	۳	۴۸۹۶/۲۵	۵۴/۹۶	۰/۰۰۰۵	۰/۵۵۰	۰/۳۰۲
		خطا	۳۳۹۴۲/۲۸	۳۸۱	۸۹/۰۸				
		کل	۴۸۶۳۱/۰۵	۳۸۴					
۴	ارتباط	رگرسیون	۱۵۱۶۱/۷۶	۴	۳۷۹۰/۴۴	۴۳/۰۳۵	۰/۰۰۰۵	۰/۵۵۸	۰/۳۱۲
		خطا	۳۳۴۶۹/۲۹	۳۸۰	۸۸/۰۷				
		کل	۴۸۶۳۱/۰۵	۳۸۴					

است و در گام چهارم، متغیر اطمینان وارد تحلیل شده و واریانس تبیین شده از ۳۰ به ۳۱ درصد افزایش یافته است. در مجموع، ۳۱ درصد از واریانس قلدری با متغیرهای پیش‌بین تبیین شده است. در جدول ۳- ضرایب استاندارد و غیراستاندارد رگرسیون ارائه شده‌اند.

نتایج ارائه شده در جدول ۲ نشان می‌دهند در گام نخست، متغیر ارتباط، وارد تحلیل شده و ۲۲ درصد از واریانس قلدری را تبیین کرده است. در گام دوم با اضافه شدن مراقبت، میزان واریانس تبیین شده از ۲۲ درصد به ۲۷ درصد افزایش یافته است. در گام سوم نیز متغیر رضایت از زندگی وارد تحلیل شده و میزان واریانس تبیین شده از ۲۷ به ۳۰ درصد افزایش یافته

جدول ۳. ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مدل نهایی رگرسیون برای پیش‌بینی قلدری

متغیرها	B	خطای B	Beta	t	P	تولرانس	تورم واریانس
ثابت	۴۰/۲۶	۳/۱۱	---	۱۲/۹۱	۰/۰۰۰۵	---	---
ارتباط	-۰/۴۹	۰/۱۳	-۰/۲۴	-۳/۶۹	۰/۰۰۰۵	۰/۴۱	۲/۴۰
مراقبت	-۰/۴۸	۰/۰۹	-۰/۲۴	-۵/۱۷	۰/۰۰۰۵	۰/۸۲	۱/۲۱
رضایت از زندگی	-۰/۴۶	۰/۱۰	-۰/۲۹	-۴/۴۹	۰/۰۰۰۵	۰/۴۲	۲/۳۶
اطمینان	-۰/۴۱	۰/۱۸	-۰/۱۳	-۲/۳۱	۰/۰۰۰۵	۰/۵۲	۱/۹۰

دونالد و همکاران (۲۰۱۱) و سان و شک (۲۰۱۰)، (۲۰۱۲، ۲۰۱۳) همسو است. کودکان درگیر در پدیده قلدری، گستره‌ای از مشکلات از جمله نداشتن کفایت اجتماعی را دارا هستند و بنابراین در روابط بین فردی نیز دچار مشکل می‌شوند (دانون، ۲۰۱۰). یکی از فرضیات رویکرد تحول مثبت نوجوانی، آن است که مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رفتارهای مخاطره‌آمیز به‌طور معکوس رابطه دارند و بهترین وسیله پیشگیری مشکلات مربوط به تحول و رفتار نوجوان (به‌طور مثال، افسردگی، پرخاشگری، مصرف و سوء مصرف مواد یا رفتارهای جنسی نادرست) ارتقای تحول مثبت است و در نتیجه، هرچه مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی افزایش یابد، مؤلفه‌های رفتار پرخطر کاهش می‌یابد (لرنر و استنبرگ، ۲۰۰۹). یافته‌های پژوهش پارادینی و همکاران (۲۰۰۶) نشان می‌دهند ارتباط و پذیرش اجتماعی پایین در گروه همسالان، به بروز رفتارهای پرخاشگری و ضد

در جدول فوق ضرایب غیراستاندارد B و همچنین ضرایب استاندارد بتا برای پیش‌بینی قلدری بر اساس متغیرهای پیش‌بین ارائه شده‌اند. همان‌گونه که مشاهده می‌شود از بین متغیرهای پیش‌بین، متغیرهای ارتباط، مراقبت و رضایت از زندگی و اطمینان دارای ضریب بتای منفی است؛ به این معنی که با افزایش این متغیرها میزان قلدری کاهش می‌یابد و برعکس.

بحث

پژوهش حاضر با هدف تعیین سهم مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی در پیش‌بینی قلدری نوجوانان انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان دادند میان مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی (شایستگی، اطمینان، منش، مراقبت و ارتباط) و قلدری رابطه منفی و معناداری وجود دارد. این یافته، با نتایج پژوهش انوچ (۲۰۰۹)، ما و همکاران (۲۰۰۹)، هوی و همکاران (۲۰۱۱)، مک

مثبت معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش سان و شک (۲۰۱۰، ۲۰۱۲، ۲۰۱۳)، هینز (۲۰۱۳)، محمد و همکاران (۲۰۱۴) و سان (۲۰۱۵) همسو است. موفقیت در ابعاد مختلف زندگی موجب تجربه درونی از شادمانی پایدار و رضایت‌مندی، اعتماد به نفس، خوش‌بینی و خودکارآمدی می‌شود (فریش، ۲۰۰۶/۱۳۸۹، ترجمهٔ خمسه). به عبارت دیگر، افزایش و ارتقا در مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی به افزایش رضایت از زندگی می‌انجامد و برعکس. همچنین هرچه مؤلفهٔ اطمینان یعنی خودکارآمدی و خودارزشمندی مثبت در فرد بیشتر باشد، رضایت او از زندگی نیز بیشتر است (فوگل و همکاران، ۲۰۰۲؛ عزیزلی و همکاران، ۲۰۱۵). نوجوانان با بیشترین سطح رضایت از زندگی، بهترین نتایج را در خودادراکی تحصیلی، حمایت اجتماعی از همسالان و والدین و سلامت جسمانی ادراک‌شده و کمترین مشکلات اجتماعی گزارش داده‌اند (سالدو و شافر، ۲۰۰۸)؛ یعنی افزایش رضایت از زندگی به ارتقای مؤلفه‌های شایستگی تحصیلی، اجتماعی و ارتباط می‌انجامد. از دیگر نتایج پژوهش حاضر این است که میان مؤلفه‌های قلدری (قلدری، قربانی و نزاع) و رضایت از زندگی رابطهٔ منفی وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش مک دونالد و همکاران (۲۰۰۵)، والویس و همکاران (۲۰۰۶)، سان و شک (۲۰۱۰)، مور، هابنر و هیلز (۲۰۱۲) همسو است. رفتار قلدری باعث کاهش رضایت از مدرسه و کاهش انگیزه برای ادامه تحصیل می‌شود (استروم و همکاران، ۲۰۱۳). همچنین سطوح بیشتر رضایت از زندگی در نوجوانی می‌تواند عامل حفاظتی در مقابل مشکلات تحصیلی، رفتاری و هیجانی و روابط بین‌فردی مشکل‌دار باشد (پیکو و هموای، ۲۰۱۲). جوانان با رضایت بیشتر از زندگی، مشکلات اجتماعی کمتر و موفقیت‌های

اجتماعی می‌انجامد. از منظر تحول مثبت نوجوانی، سطوح پایین شایستگی اجتماعی و مهارت‌های بین‌فردی ضعیف به بروز رفتارهای ضد اجتماعی و خطرناک در جامعه منجر خواهد شد. نتایج یافته‌های حجازی و همکاران (۱۳۹۴) نیز نشان می‌دهند ادراک از محیط کلاس با تحول مثبت نوجوانی رابطهٔ معناداری دارد و ادراک مثبت از بافت کلاس سبب ارتقای ویژگی‌های مثبت نوجوانان می‌شود. همچنین در بافت مدرسه هرچه کادر آموزشی با ایجاد رابطهٔ مثبت با دانش‌آموزان سعی در پیشگیری از قلدری داشته باشند، دانش‌آموزان، قلدری کمتر و تمایل بیشتر برای مداخله در شرایط قلدری را نشان می‌دهند (گلدوبر و همکاران، ۲۰۱۳). هرچه بزرگسالان مشکلات را بیشتر انکار کنند و ارتباط مثبت و شایسته با جوانان برقرار نکنند، جوانان قربانی شدن و قلدری بیشتری را گزارش می‌کنند (توملو و ساکو، ۲۰۱۳). به عبارت دیگر، برقرار نکردن رابطهٔ مثبت با افراد در اجتماع و نبود ویژگی ارتباط که یکی از پنج مؤلفهٔ تحول مثبت نوجوانی است، به بروز مشکلات رفتاری و قلدری در مدرسه می‌انجامد. از طرف دیگر، هرچه مؤلفهٔ اطمینان در فرد قوی‌تر باشد، قلدری و قربانی شدن در او به مراتب پایین‌تر است (ازر و همکاران، ۲۰۱۱). تمام ویژگی‌ها و پژوهش‌های مذکور بیان‌کنندهٔ رابطهٔ منفی میان مؤلفه‌های اطمینان (احساس درونی از خودکارآمدی و خودارزشمندی مثبت)، منش (احترام به هنجارهای فرهنگی و اجتماعی)، مراقبت (احساس همدلی و همدردی با دیگران) و شایستگی تحصیلی (که از مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی است) با قلدری است. نتایج دیگر پژوهش حاضر نشان می‌دهند میان مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی (شایستگی، اطمینان، منش، مراقبت و ارتباط) و رضایت از زندگی رابطهٔ

(۲۰۱۲)، هو و همکاران (۲۰۱۲)، گلدوبر و همکاران (۲۰۱۳) و سان (۲۰۱۵) همسو است. هایت و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند تحول مثبت و بهزیستی نوجوانی، سلامت عمومی و رفتارهای بی‌خطر را پیش‌بینی می‌کند. نتایج پژوهش کیانی (۱۳۹۴) نیز نشان دادند اجرای برنامه تحول مثبت نوجوانی سبب افزایش شایستگی اجتماعی در نوجوانان می‌شود که این کاهش رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی می‌کند. نتایج چندین مطالعه نشان می‌دهند نوجوانان با سرمایه‌های بیرونی و درونی بیشتر، که از شاخصه‌های تحول مثبت نوجوانی است، کمتر در معرض رفتارهای پرخطر مانند سوء مصرف مواد، خشونت و فعالیت‌های جنسی قرار می‌گیرند و بیشتر دارای رفتارهای پیشرفت‌مانند موفقیت در مدرسه، کمک به دیگران، ارزش‌های متفاوت و نگهداری سلامت در بیشتر اوقات‌اند (اسپی و همکاران، ۲۰۱۰). برخی نوجوانان نیز ممکن است در برخورد با کاهش رضایت از زندگی به رفتارهای پرخطری مانند پرخاشگری و خشونت متوسل شوند؛ زیرا فکر می‌کنند توسل به این‌گونه رفتارها زندگی‌شان را بهبود می‌بخشد (زولیک و همکاران، ۲۰۰۱). به عبارت دیگر، نارضایتی از زندگی باعث بروز رفتارهای خشن می‌شود؛ زیرا این افراد به دلیل دسترسی نداشتن به راهبردهای مقابله‌ای مناسب و مهارت‌های حل مسئله نمی‌توانند شرایط بحران و استرس را مدیریت کنند (والویس و همکاران، ۲۰۰۶). این پژوهش با محدودیت‌هایی مواجه بود؛ از جمله این محدودیت‌ها می‌توان به قلمرو مکانی و زمانی اشاره کرد. این مطالعه روی دانش‌آموزان متوسطه شهر قم صورت گرفت؛ در نتیجه نمی‌توان یافته‌های آن را به شهرهای دیگر و گروه‌های دیگر تعمیم داد. بنابراین با توجه به آنکه رویکرد تحول

بیشتری را در تعاملات بین‌فردی گزارش داده‌اند (فوگل و همکاران، ۲۰۰۲). نارضایتی از زندگی ممکن است به پیامدهای منفی نظیر افزایش تنیدگی، مشکلات رفتاری و خشونت بینجامد و به کاهش مشارکت و اعتماد اجتماعی منجر شود (سالدو و هابنر، ۲۰۰۴). از طرف دیگر، دانش‌آموزانی که به‌طور پیوسته در مدرسه مورد قلدری همسالان خود قرار می‌گیرند، میزان رضایت از زندگی آنها رو به افول می‌رود و کنترل درونی و کیفیت زندگی ادراک‌شده آنها ضعیف می‌شود (اش و هابنر، ۲۰۰۱). مور و همکاران (۲۰۱۲) نیز نشان دادند تجربه قلدری مجازی و قربانی شدن در این راه با کاهش رضایت از زندگی در حوزه‌های مختلف زندگی رابطه منفی دارد. برخی افراد نیز ممکن است در پاسخ به کاهش رضایت از زندگی به رفتارهای پرخطری مانند خشونت، فعالیت‌های جنسی خطرناک و مصرف مواد متوسل شوند تا با این شیوه بر احساس کاهش رضایت از زندگی خود سرپوش گذارند (زولیک و همکاران، ۲۰۰۱). مک دونالد و همکاران (۲۰۰۵) دریافتند رابطه منفی معناداری بین رضایت از زندگی و رفتارهای خشن مانند دعوا و درگیری فیزیکی و قلدری وجود دارد. پژوهش حاضر، سهم مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی را در پیش‌بینی قلدری مطالعه کرد. نتایج پژوهش حاضر نشان دادند هر یک از مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و رضایت از زندگی نقش متفاوتی در پیش‌بینی قلدری دارند. بر اساس یافته‌های پژوهش، متغیر ارتباط، بیشترین سهم را در پیش‌بینی قلدری دارد و همچنین بعد از آن، متغیرهای مراقبت، رضایت از زندگی و اطمینان در پیش‌بینی قلدری مؤثرند. این یافته به‌طور غیرمستقیم با نتایج پژوهش دومینو

کیانی، م. (۱۳۹۴). طراحی برنامه آموزش تحول مثبت نوجوانی و اثر بخشی آن بر خود تنظیمی، هویت یابی و شایستگی اجتماعی نوجوانان. پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران.

Ash, C., & Huebner, E. S. (2001). Environmental events and life satisfaction reports of adolescents: A test of cognitive mediation. *School Psychology International*, 22, 320-336.

Aspy, C. B., Vesely, S. K., Tolma, E. L., Oman, R. F., Rodine, S., Marshall, L., & Fluhr, J. (2010). Youth assets and delayed coitarche across developmental age groups. *The Journal of Early Adolescence*, 30(2), 277-304.

Azizli, N., Atkinson, B. E., Baughman, H. M., & Giammarco, E. A. (2015). Relationships between general self-efficacy, planning for the future, and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 82, 58-60.

Benson, P. L., Scales, P. C., Hamilton, S. F., & Sesma, A. (2006). *Positive youth development: Theory, research, and applications*. John Wiley & Sons, Inc.

Diener, E. (2006). Understanding scores on the satisfaction with life scale. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 340-391.

Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.

Domino, M. (2012). Measuring the impact of alternative approach to school bullying. *Journal of School Health*, 83, 430-437.

Donnon, T. (2010). Understanding How Resiliency Development Influences Adolescent Bullying and Victimization. *Canadian Journal of School Psychology*, 25(1), 101-113.

Enoch, V. A. (2009). *Mentoring at risk urban youth: A best practice and positive youth development evaluation of a youth violence prevention program*. Unpublished Doctoral dissertation, Fuller theological Seminary.

Evans, C. B. R., Smokowski, P. R., & Cotter K. L. (2014). Cumulative bullying victimization: An investigation of the dose - response relationship between victimization and the associated mental health outcomes, social support, and

مثبت نوجوانی، رویکرد جدید و نوپایی در کشور است، پیشنهاد می‌شود نقش و ارتباط سایر متغیرهای تأثیرگذار بر تحول مثبت نوجوانی بررسی شوند تا دانش منسجمی درباره تحول مثبت نوجوانی در مدارس و روابط این سازه با سایر سازه‌ها که قابلیت بیشتری در برنامه‌ریزی‌های مربوطه دارد، حاصل شود. همچنین با تمرکز بر عوامل تأثیرگذار و پیش‌بینی‌کننده در ارتباط با تحول مثبت نوجوانی پژوهش‌های مداخله‌ای صورت گیرد.

منابع

اسماعیلی شاه سیدعلی اکبری، ا. (۱۳۸۷). اعتباریابی مقیاس اضطراب مرگ و رابطه اضطراب مرگ، گرایش به خودکشی و رضایت از زندگی در دانشجویان زن و مرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.

اکبری بلوطبنگان، ا. و طالع‌پسند، س. (۱۳۹۳). ویژگی‌های روانسنجی مقیاس قلدری هارتر در مدارس ابتدایی سمنان. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*، ۱۲ (۴)، ۲۷-۱۳.

حجازی، ا.، صالح نجفی، م.، و لواسانی، م. (۱۳۹۴). رابطه ادراک از محیط کلاس و خوش‌بینی با تحول مثبت نوجوانان. *مجله روانشناسی*، ۱۹ (۲)، ۱۸۸-۱۹۸.

شیخی، م.، هومن، ح.ع.، احدی، ح. و سپاه منصور، م. (۱۳۸۹). مشخصه‌های روانسنجی مقیاس رضایت از زندگی. *فصلنامه تازه‌های روانشناسی صنعتی/سازمانی*، ۴، ۲۵-۱۷.

فریش، م. (۱۳۸۹). *روان‌درمانی مبتنی بر کیفیت زندگی*. (ترجمه اکرم خمسه). تهران: انتشارات ارجمند. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۶).

- International Journal of Child Health and Human Development*, 5(1), 111.
- Ivarsson, A., Stenling, A., Fallby, J., Johnson, U., Borg, E., & Johansson, G. (2015). The predictive ability of the talent development environment on youth elite football players' well-being: A person-centered approach. *Psychology of Sport and Exercise*, 16, 15-23.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Almerigi, J. B., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., ... & Smith, L. M. (2005). Positive Youth Development, Participation in community youth development programs, and community contributions of fifth-grade adolescents findings from the first wave of the 4-H study of Positive Youth Development. *The Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17-71.
- Lerner, J.V., Phelps, E., Forman, Y.E., & Bowers, E.P. (2009). *Positive youth development*. John Wiley & Sons, Inc.
- Lerner, R. M., & Steinberg, L. (2009). *Handbook of Adolescent Psychology, Individual Bases of Adolescent Development* (Vol. 1). John Wiley & Sons.
- Ma, L. Phelps, E., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2009). Academia competence for Adolescence who Bully and who are bullied. *Journal of Early Adolescence*. Doi: 1177/ 0272431609332627
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., & Zullig, K. J. (2005). The relationship between life satisfaction, risk-taking behaviors, and youth violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 1495-1518.
- McDonald, C. C., Deatrck, J. A., Kassam-Adams, N., & Richmond, T. S. (2011). Community violence exposure and positive youth development in urban youth. *Journal of community health*, 36(6), 925-932.
- Milot, A. S. (2014). *Positive youth development as a framework for examining the relationship between conformity to gender norms, social support, and adolescent mental health*. Doctoral dissertation, Boston College.
- Mohamad, M., Mohammad, M., & Ali, N. A. M. (2014). Positive Youth Development and Life Satisfaction among school experiences of rural adolescents. *Children and youth services Review*. 44, 256 – 204.
- Fogle, L. M., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2002). The relationship between temperament and life satisfaction in early adolescence: Cognitive and behavioral mediation models. *Journal of Happiness Studies*, 3(4), 373-392.
- Geldhof, G. J., Bowers, E. P., Boyd, M. J., Mueller, M. J., Napolitano, K.S., Lerner, J.V., & Lerner, R. M. (2014). The creation and validation of short and very short measures of PYD. *Journal of Research on Adolescence*, 24(1), 163-176.
- Gestsdottir, S., Bowers, E., von Eye, A., Napolitano, C. M., & Lerner, R. M. (2010). Intentional Self Regulation in middle adolescence: The emerging role of loss-based selection in positive youth development. *Journal of youth and adolescence*, 39(7), 764-782.
- Gilman, R., & Huebner, S. (2003). A review of life satisfaction research with children and adolescents. *School Psychology Quarterly*, 18, 192-205.
- Gladden, R. M., Vivolo – Kantor, A. M., Hamburger, M. E., & Lumpkin C. D. (2014). *Bullying surveillance among youth*. Atlanta, GA: Department of Education.
- Goldweber, A., Waasdorp, T. E., & Bradshaw, C. P. (2013). Examining the link between forms of bullying behaviors and perceptions of safety and belonging among secondary school students. *Journal of school psychology*, 51(4), 469-485.
- Heinze, H. J. (2013). Beyond a bed: Support for positive development for youth residing in emergency shelters. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 278-286.
- Hoyt, L. T., Chase-Lansdale, P. L., McDade, T. W., & Adam, E. K. (2012). Positive youth, healthy adults: does positive well-being in adolescence predict better perceived health and fewer risky health behaviors in young adulthood? *Journal of Adolescent Health*, 50(1), 66-73.
- Hui, E. K., Tsang, S. K., & Law, B. C. (2011). Combating school bullying through developmental guidance for positive youth development and promoting harmonious school culture.

- Sun, R. C. (2015). Student Misbehavior in Hong Kong: The Predictive Role of Positive Youth Development and School Satisfaction. *Applied Research in Quality of Life*, 1-17. DOI 10.1007/s11482-015-9395-x
- Sun, R. C., & Shek, D. T. (2010). Life satisfaction, positive youth development, and problem behavior among Chinese adolescents in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 95(3), 455-474.
- Sun, R. C. F., & Shek, D. T. L. (2012). Positive youth development, life satisfaction and problem behavior among Chinese adolescents in Hong Kong: a replication. *Social Indicators Research*, 105(3), 541-559.
- Sun, R. C. F., & Shek, D. T. L. (2013). Longitudinal influences of positive youth development and life satisfaction on problem behavior among adolescents in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 114(3), 1171-1197.
- Suldo, S. M., & Huebner, E. S. (2004). The role of life satisfaction in the relationship between authoritative parenting dimensions and adolescent problem behavior. *Social Indicators Research*, 66, 165-195.
- Suldo, S. M., & Shaffer, E. S. (2008). Looking beyond psychopathology: The dual-factor model of mental health in youth. *School Psychology Review*, 37, 52-68.
- Twemlow, S. W., & Sacco, F. C. (2013). How & why does bystanding have such a startling impact on the architecture of school bullying and violence? *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 10(3), 289-306.
- Valois, R. F., Paxton, R. J., Zullig, K. J., & Huebner, E. S. (2006). Life satisfaction and violent behavior among middle school students. *Journal of child and family Studies*, 15, 695-707.
- Zullig, K. J., Valois, R. F., Huebner, E. S., Oeltmann, J. E., & Drane, J. W. (2001). Relationship between perceived life satisfaction and adolescents' substance abuse. *Journal of Adolescent Health*, 29(4), 279-288.
- Youths. *Journal of Applied Sciences*, 14(21), 2782-2792.
- Moore, P. M., Huebner, E. S., & Hills, K. J. (2012). Electronic bullying and victimization and life satisfaction in middle school students. *Social Indicators Research*, 107(3), 429-447.
- Olweus, D. (1994). *Bullying at school* (pp. 97-130). Springer US.
- Ozer, A., Totan, T., & Atik, G. (2011). Individual correlates of bullying behaviour in Turkish middle schools. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21(2), 186-202.
- Pardini, D. A., Barry, T. D., Barth, J. M., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2006). Self-perceived Social Acceptance and Peer Social Standing in Children with Aggressive-Disruptive Behaviors. *Social Development*, 15(1), 46-64.
- Piko, B. F., & Hamvai, C. (2010). Parent, school and peer related correlates of adolescent's life satisfaction. *Children and youth services review*, 32, 1479-82.
- Sanders, J., Munford, R., Thimasarn-Anwar, T., Liebenberg, L., & Ungar, M. (2015). The role of positive youth development practices in building resilience and enhancing wellbeing for at-risk youth. *Child abuse & neglect*, 42, 40-53.
- Schmid, K. L., Phelps, E., & Lerner, R. M. (2011). Constructing positive futures: Modeling the relationship between adolescents' hopeful future expectations and intentional self-regulation in predicting positive youth development. *Journal of adolescence*, 34(6), 1127-1135.
- Sera-Negra, J. M., Pavia, S. M., Bendo, C. B., Flugencio, L.B., Lage, C. F., Correa - Faria, P., & Pordeos, I. A. (2015). Verbal school bullying and life satisfaction among Brazilian adolescents: Profiles of aggressor and the victim. *Comprehensive Psychiatry*, 57, 132-139.
- Strøm, I. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., & Dyb, G. (2013). Violence, bullying and academic achievement: A study of 15-year-old adolescents and their school environment. *Child abuse & neglect*, 37(4), 243-251.